

EVOLUCIÓ DE LES CC.AA. 1975-2019, UNA HISTÒRIA D'ÈXIT?

Resposta a l'informe del Consejo General de Economistas i la Cámara de Comercio de España. Comissió d'Economia Catalana. Col·legi d'Economistes de Catalunya

Jordi Angusto i Josep Reyner, economistes, membres de la Comissió d'Economia Catalana del Col·legi d'Economistes de Catalunya

La Cámara de Comercio de España i el Consejo General de Economistas han fet públic recentment l'informe “45 años de evolución económica, social y empresarial de las CCAA españolas”. Un informe descriptiu, sense anàlisi ni avaluació explícites, però que pel que diu i el que deixa de dir porta a concloure, com de fet s'ha traslladat a l'opinió pública, que estem davant d'una clara història d'èxit que al nostre entendre no s'ajusta a la realitat.

En aquesta nota, on ens referirem a l'informe esmentat com a ECC (*estudio de la Cámara y el Consejo*), argumentem per què creiem que no reflecteix la realitat. Prenem les mateixes dades de l'ECC per tal d'evitar discussions sobre fonts estadístiques i indiquem la procedència allà on les complementem.

Val a dir, d'entrada, que agafar 45 anys, des de la mort del dictador fins al 2018, com si es tractés d'un període homogeni, no sembla el més adequat per analitzar l'evolució de les CCAA, ja que aquestes comencen a desenvolupar les seves competències entre finals dels anys 80 i principis del 2000, quan es clouen els traspassos en sanitat. De fet, l'elecció d'un període més curt i més adient afectaria notablement alguna de les principals conclusions de l'estudi, entre elles, la de la convergència regional en PIB/habitant.

En tot cas, cap descripció no pot ser mai prou completa; i en funció de què es mostra i què no, la interpretació serà una o altra. A l'ECC està clar que es mostra allò que afavoreix el judici positiu sobre el període d'estudi. Un judici positiu que en resum ve a dir que s'han reduït les disparitats regionals, quan la realitat és que en aquests 45 anys s'ha produït un increment molt significatiu de la concentració econòmica al voltant de la capital. I si bé és cert que les regions menys desenvolupades han vist aproximar el seu PIB per càpita, això ha estat com a efecte col·lateral de la seva regressió poblacional. Això es pot considerar un èxit?

A nivell global, el període analitzat ha vingut marcat per la transició generalitzada cap a una economia de serveis i per dos grans fenòmens amb una afectació asimètrica a les diferents CCAA:

- l'emergència del turisme mundial, que ha trobat a l'Estat espanyol un destí de referència i ha generat milions de llocs de treball, atraient corrents migratoris molt intensos que han determinat el creixement poblacional –sobretot a la mediterrània i les illes.
- la duplicació del pes econòmic del sector públic, que ha passat d'un 26% PIB el 1975 a un 47% el 2018, i que ha beneficiat sobretot la capital de l'Estat --que ha concentrat en lloc de distribuir aquests recursos.

Al bell mig d'això, el model autonòmic i el seu finançament més aviat ha congelat i fins i tot agreujat les disparitats regionals i el desequilibri territorial; tal com ho evidencia aquesta nota que està estructurada en els següents tres apartats:

- l'evolució demogràfica i el seu impacte econòmic
- el grau de convergència o divergència regional assolit
- l'impacte del sistema de finançament autonòmic.

1. Evolució demogràfica i el seu impacte econòmic.

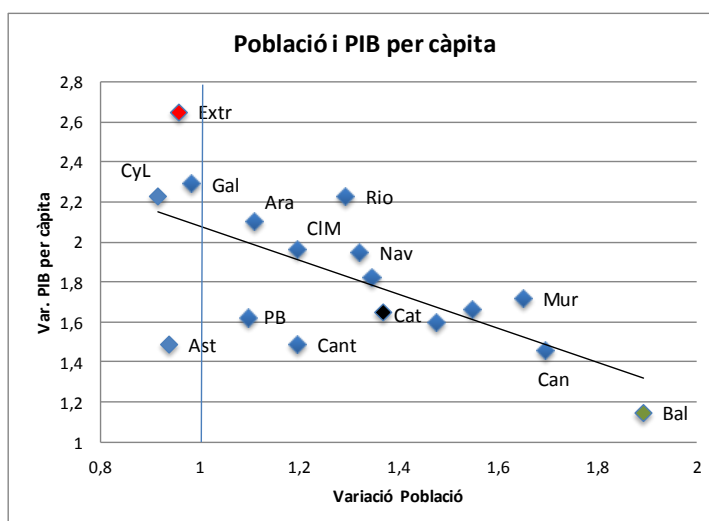
Tot i que l'ECC comença donant compte de l'evolució demogràfica, passa a considerar-la una variable independent de les magnituds econòmiques que constitueixen el gruix de la seva descripció. Això porta els seus autors a la paradoxa de considerar un èxit el major creixement de PIB per càpita de les regions que han expulsat i perdut població; quelcom que sens dubte posa en qüestió la seva sostenibilitat futura i que ha estat l'origen del fi de les societats que ho pateixen.

La pèrdua o estancament de la població en un territori significa, d'entrada, la no renovació de la seva força de treball i la renúncia a la font primària d'expansió econòmica que és la demanda interna, en absència d'altres factors impulsors com puguin ser una alta competitivitat industrial amb una demanda externa potent. La situació desitjable és sempre un equilibri entre el creixement poblacional, ocupacional i el PIB per càpita. El creixement del PIB per càpita d'aquests territoris no és en absolut aliè ni a la regressió poblacional ni als desequilibris en el sistema de finançament autonòmic que, entre altres coses, es manifesten en el creixement dels empleats públics ¹ respecte del total de treballadors.

En el quadre/gràfic 1 es mostren les diferents CCAA segons la variació de la població, que ha estat impulsada per la generació d'ocupació ², i la variació de PIB càpita durant el període 1975-2018. Ambdues variables han estat íntimament correlacionades i en sentit invers: a major augment de la població, menor augment del PIB per càpita.

Quadre/Gràfic 1. Relació entre la variació de la població i el PIB/càpita.

	Var. població	Var. PIBpc
Andalusia	134,66%	1,82
Aragó	111,13%	2,1
Astúries	93,87%	1,49
Balears	189,26%	1,15
Canàries	169,75%	1,46
Cantàbria	119,75%	1,49
Castella Lleó	91,57%	2,23
Castella La Manx	119,80%	1,96
Catalunya	136,90%	1,65
Com. Valenciana	147,83%	1,6
Extremadura	95,75%	2,65
Galícia	98,54%	2,29
Madrid	154,97%	1,66
Múrcia	165,11%	1,72
Navarra	132,25%	1,95
País Basc	110,03%	1,62
Rioja	129,48%	2,23

Correlació = 0,6 (0,9 sense Cantàbria, Astúries i País Basc). Variació PIB per càpita en taxa mitjana anual. Variació població 1975-2019 en percentatge total. Mitjana ponderada: 132,4% i 1,75%.

Font: ECC

No es tracta d'una correlació casual sinó causal: l'impacte de la variació de població i ocupació en els dos components del PIB per càpita; el quocient ocupats/població i el producte per persona ocupada o productivitat aparent del treball.

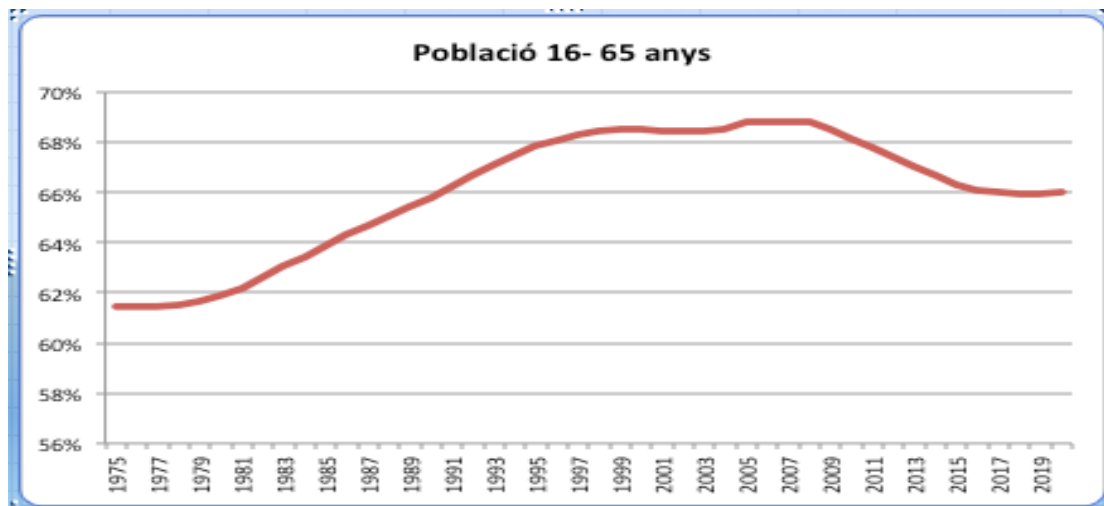
Pel que fa al quocient ocupats/població, l'ECC destaca l'increment de població en edat de treballar a totes les CCAA, com si es tractés de quelcom positiu, essent com és el reflex d'una

¹ El percentatge entre assalariats del sector públic i totals és del 31,9% a EXT, 25,4 % a CiL, 26,4% a AST i 22,5% a GAL. La mitjana espanyola és del 20,5% i del 15,8% a CAT. Font: INE.

² La correlació entre l'evolució demogràfica i la de l'ocupació és de 0,98, amb aquesta segona augmentant per sobre i impulsant la primera.

estructura poblacional que ha deixat de ser piramidal i que, en conseqüència, no és sostenible. Perquè, certament, el percentatge de població en edat de treballar ha augmentat mentre la proporció de gent jove minvava més que no augmentava la de gent gran, però ha començat a disminuir així que l'augment d'aquesta darrera ha estat superior—com ho continuarà sent en el futur (gràfic 2).

Gràfic 2. Població potencialment activa (% sobre població total)

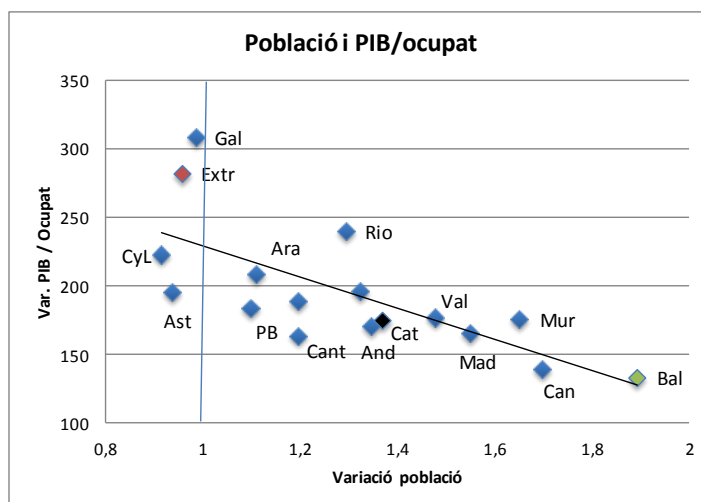
Font: INE

Transitòriament, la menor proporció de població jove va tenir un impacte positiu en el PIB per càpita, en contribuir a augmentar el quocient ocupats/població. Un impacte positiu, però, que ja s'està revertint; especialment a les regions que han perdut població.

També l'altre component del PIB per càpita, el producte per treballador, està negativament correlacionat amb l'augment de població i ocupació, com es veu al quadre/gràfic 3. Si mirem els extrems tenim: els majors augments, allà on s'ha destruït ocupació, que sempre comença pels llocs de treball de menys valor afegit, parcialment substituïda per funcionaris amb sous (i valor afegit) molt per sobre de la mitjana precedent; i els menors augments els trobem a Canàries i Balears, amb una creació colossal d'ocupació en el sector turístic.

Quadre/gràfic 3. Relació entre la variació de la productivitat del treball i de la població

	Var. població	Var. PIB/ocupat
Andalusia	135%	171
Aragó	111%	208
Astúries	94%	195
Balears	189%	134
Canàries	170%	139
Cantàbria	120%	163
Castella Lleó	92%	223
Castella La Manx	120%	189
Catalunya	137%	176
Com. Valenciana	148%	177
Extremadura	96%	282
Galícia	99%	309
Madrid	155%	166
Múrcia	165%	176
Navarra	132%	197
País Basc	110%	184
Rioja	129%	240

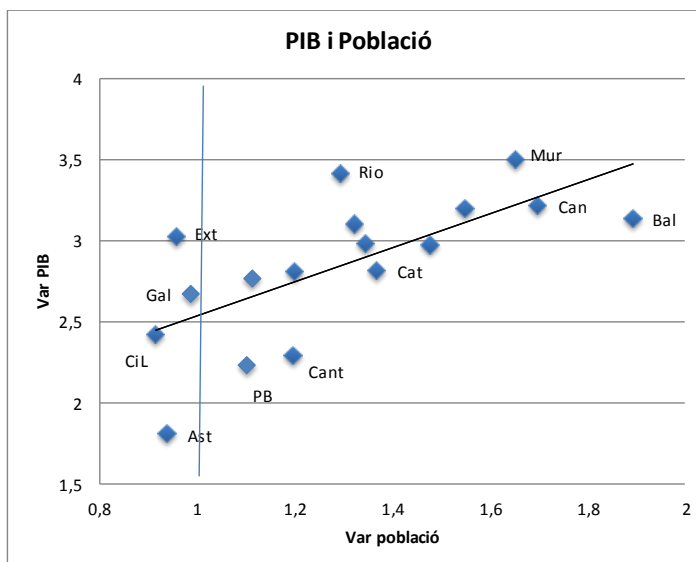
1975-2018 Mitjana ponderada: 132,4% i 181,9%.

Font: ECC

En sentit diametralment contrari a l'efecte sobre el PIB per càpita i el producte per treballador, l'augment de població i ocupació té un impacte positiu sobre el creixement de PIB, mentre no faci caure la productivitat en una proporció superior (quadre/gràfic 4).

Quadre/gràfic 4. Relació entre la variació del PIB i de la població

	Var. població	Var. PIB
Andalusia	134,66%	298%
Aragó	111,13%	277%
Astúries	93,87%	181%
Balears	189,26%	314%
Canàries	169,75%	322%
Cantàbria	119,75%	230%
Castella Lleó	119,80%	281%
Castella La Manx	91,57%	242%
Catalunya	136,90%	282%
Com. Valenciana	147,83%	297%
Extremadura	95,75%	303%
Galícia	98,54%	267%
Madrid	154,97%	320%
Múrcia	165,11%	350%
Navarra	132,25%	310%
País Basc	110,03%	224%
Rioja	129,48%	341%

Mitjana ponderada: 132,4% i 282,16%.

Font: ECC

Cada CCAA ha tingut una determinada combinació de creixement de PIB i de PIB per càpita, com a resultat de la generació d'ocupació, l'atracció o expulsió de població, el seu impacte sobre la productivitat i les polítiques que hagin fet per tal d'augmentar-la (quadre 5).

Quadre 5. Variacions població, productivitat del treball, PIB i PIB/càpita per CC.AA.

	Var. població	Var. PIB/ocupat	Var. PIB	Var. PIB/càpita
Andalusia	135%	171	298%	221%
Aragó	111%	208	277%	249%
Astúries	94%	195	181%	192%
Balears	189%	134	314%	166%
Canàries	170%	139	322%	189%
Cantàbria	120%	163	230%	192%
Castella Lleó	92%	223	242%	264%
Castella La Manxa	120%	189	281%	235%
Catalunya	137%	176	282%	206%
Com. Valenciana	148%	177	297%	201%
Extremadura	96%	282	303%	316%
Galícia	99%	309	267%	271%
Madrid	155%	166	320%	206%
Múrcia	165%	176	350%	212%
Navarra	132%	197	310%	234%
País Basc	110%	184	224%	203%
Rioja	129%	240	341%	263%

Mitjana ponderada estatal: 132,4%, 181,9%, 282,16% i 214,21%. Font: ECC

A la taula es marquen en vermell els mínims i en negre els màxims de cada element. El PIB per càpita de Madrid no és gaire comparable, atès un efecte “commuting” que l’infla –al voltant d’un 14% el 2018³.

Aparentment no hi ha una combinació guanyadora clara, per bé que sí que se’n veuen de perdedores: la regressió poblacional, en el cas d’Extremadura, Galícia, Castella i Lleó i Astúries; i l’alt cost en pèrdua relativa de PIB per càpita de l’extraordinari creixement de població a Balears i Canàries.

Pel que fa a Catalunya, figura entre aquelles que han combinat un major creixement de productivitat i han tingut un creixement poblacional per sobre de la mitjana. Una combinació que garanteix una prosperitat més sostenible que la d’aquelles CCAA amb major creixement de població i menor augment de productivitat i viceversa.

2. Convergència o divergència econòmica regional?

El PIB per càpita pot ser un indicador relativament bo del benestar material en una o altra regió, i si augmenta amb el temps pot voler dir que els residents actuals viuen millor que els anteriors; però què diu dels que han hagut de marxar d’una regió en regressió? ¿Què ens diu de la regió mateixa i d’aquella altra que no l’ha vist augmentar tant però ha generat molta més ocupació? ¿Quina de les dues és més sostenible i garanteix la viabilitat del conjunt?

D’altra banda, augmentar el PIB per càpita mai no ha estat l’objectiu explícit de la política econòmica de cap CCAA ni de l’Estat. L’objectiu declarat ha estat sempre, agradi més o menys, el creixement del PIB. Un objectiu que s’ha propiciat més per la via d’augmentar els recursos –més capital i més treball— que no pas de millorar l’eficiència en la seva utilització.

Per tot plegat, el PIB per càpita no és prou per jutjar l’evolució regional, ni molt menys per treure’n conclusions sobre la seva possible convergència --com sorprenentment fa l’ECC. Si més no, caldria acompanyar-lo d’altres indicadors que donin mesura de la seva sostenibilitat futura.

Però és que fins i tot emprant només aquest criteri, la resposta no és evident, ja que continuen essent 10 les CCAA amb un PIB per càpita per sota de la mitjana, per bé que hi ha hagut canvis: Rioja i Aragó ho han deixat de ser i Astúries i Cantàbria les han reemplaçat. I no només això, si prescindim de les regions en regressió demogràfica (AST, GAL, CiL i EXT), la desviació estàndard del PIB/habitant de les restants no només no disminueix sinó que augmenta, si més no des del 1980 fins als nostres dies, passant del 20,6% al 21,6%. És evident, doncs, que la convergència regional que s’ha donat en termes de PIB per habitant s’ha degut principalment a les regions en regressió demogràfica.

Sigui com sigui, l’avaluació de qualsevol política cal fer-la segons els seus objectius; en aquest cas, un creixement del PIB que ha esdevingut l’indicador rei i que genera un veritable esdeveniment mediàtic quan es presenta la seva evolució. I amb aquest indicador, les sis regions campiones han estat les de la taula següent (quadre 6), on veiem que dues ho han estat gràcies a un increment espectacular de la productivitat, la Rioja i Navarra; dues més pel de la població, que han estat Balears i Canàries, condicionades pel seu model turístic; i Múrcia per una combinació positiva d’augment de població i productivitat. El cas de Madrid mereix un comentari específic.

³ Entenem com efecte “commuting” el derivat d’una part de la població que treballa a la CCAA sense constar com a resident; en conseqüència, la seva aportació al PIB és al numerador sense que hi sigui al denominador. Es pot calcular comparant la població ocupada segons la Comptabilitat Nacional i la EPA (un 13,5% superior a la CN).

Quadre 6. Les sis CC.AA. amb major creixement del PIB

	Var. població	Var. PIB/Ocupat	variació PIB
Múrcia	165,11%	175,8	349,92%
Rioja	129,48%	240,3	340,98%
Canàries	169,75%	139,4	321,65%
Madrid	154,97%	165,6	319,67%
Balears	189,26%	134	313,74%
Navarra	132,25%	196,7	310,02%

Font: ECC

El fet que Madrid s'inclogui entre les de major creixement ha suposat un augment molt clar de la divergència regional i no pas una major convergència. Les tres CCAA amb major pes econòmic –Andalusia, Madrid i Catalunya-- avui ja suposen el 51,8% del PIB total; 2,6 punts percentuals per sobre de 1975, principalment perquè Madrid n'ha guanyat 2,4 (quadre 7). És a dir, el que s'ha produït és un procés clar de concentració econòmica, amb causes molt ben descrites a l'informe de l'IVIE de setembre de 2020⁴, de lectura recomanada.

Quadre 7. Variació del pes del PIB de cada CC.AA. sobre el PIB total. (PIB en € constants)

Comunitat	Var. pes sobre PIB total
Madrid	2,35%
Andalusia	0,58%
Canàries	0,56%
Múrcia	0,50%
Com. Valencian	0,42%
Balears	0,38%
Navarra	0,14%
Rioja	0,11%
Extremadura	0,05%
Castella La Man	-0,08%
Aragó	-0,09%
Catalunya	-0,30%
Cantàbria	-0,30%
Galícia	-0,40%
Castella Lleó	-0,95%
Astúries	-1,16%
País Basc	-1,83%

Font: ECC

És evident, doncs, que si hi ha hagut concentració econòmica, no hi ha hagut convergència regional. I la que s'ha donat en termes de PIB per càpita, ja hem vist que es deu a la demografia; que és el mecanisme que imperava sota el franquisme, llavors mitjançant els fluxos migratoris interiors i avui exteriors, que el model autònom volia eradicar.

⁴ “Madrid: capitalidad, economía del conocimiento y competencia fiscal” IVIE, Septiembre 2020.

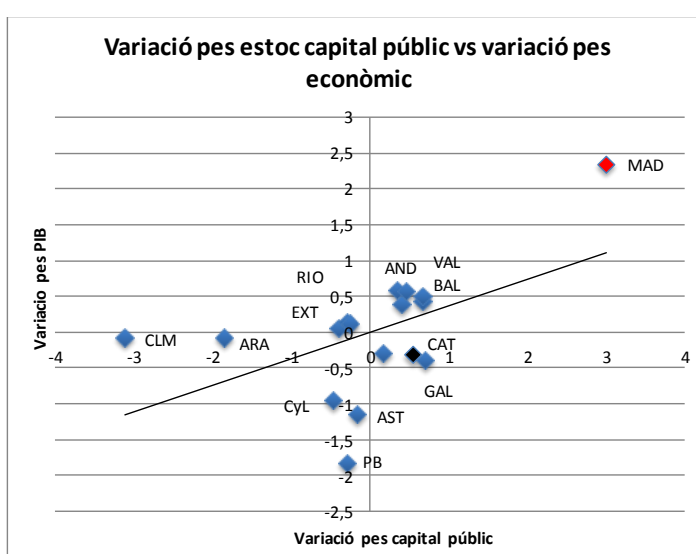
3. Finançament autonòmic

Com ja s'ha dit, el creixement econòmic dels darrers decennis ha estat fortament determinat per dos elements: el creixement colossal del turisme global, que sobretot ha beneficiat la costa mediterrània i les illes, i el del sector públic, que sobretot ha beneficiat Madrid i algunes de les comunitats menys dinàmiques.

Per verificar això darrer n'hi ha prou a veure on s'han concentrat les inversions i despeses de l'Estat, com fa l'IVIE en el complet estudi esmentat anteriorment i en els seus estudis anteriors sobre la distribució regional del capital públic estatal. Entre altres, la comunitat de Madrid ha incrementat en 3 punts la seva participació en l'estoc de capital públic⁵, mentre regions amb un increment de població similar, com ara Catalunya, l'ha vist augmentar en 0,5 punts (quadre/gràfic 8).

Quadre/gràfic 8. Relació entre la variació del pes de l'estoc de capital públic i del PIB sobre el total estatal

	Var. Estoc capital	Var. Pes PIB
Andalusia	0,35	0,58
Aragó	-1,85	-0,09
Astúries	-0,17	-1,16
Balears	0,41	0,38
Canàries	0,45	0,56
Cantàbria	0,17	-0,3
Castella Lleó	-0,46	-0,95
Castella La Manx	-3,12	-0,08
Catalunya	0,53	-0,3
Com. Valenciana	0,68	0,42
Extremadura	-0,4	0,05
Galícia	0,7	-0,4
Madrid	3	2,35
Múrcia	0,68	0,5
Navarra	-0,29	0,14
País Basc	-0,28	-1,83
Rioja	-0,26	0,11

Capital públic a Espanya, dades fins a 2011. Estoc capital = variació del % del capital estatal a la regió respecte al total, entre 1965 i 2011 PIB = variació del PIB regional en % del total entre 1975-2018. Valors = punts percentuals

Font: IVIE

Hom diria que el molt significatiu augment de l'estoc de capital públic, amb l'efecte afegit d'arrossegament de capital privat, està darrera del similar augment del pes econòmic de Madrid respecte del total estatal. Tanmateix, l'ECC obvia la inversió de l'Estat i es limita a mesurar el finançament autonòmic segons les diferències de diners per càpita rebuts per cada CCAA.

Quelcom que potser reflexa la voluntat subjacent de l'Estat d'igualar el que reben totes les CCAA per finançar iguals serveis públics arreu. Però si la igualació fora l'objectiu: a què ve el complex mecanisme de càlcul actual? I també: si aquest fora l'objectiu, el mateix ECC subratllaria el seu fracàs, ja que les diferències són notables; fins a un 37% en finançament per habitant entre la comunitat millor i pitjor finançada a finançament i competències homogènies⁶. En aquest càlcul no entren les dues comunitats forals (PB i NAV) que tenen un finançament

⁵ Concretament Madrid passa d'un 10,14% del total a un 13,14%. Catalunya, d'un 14,16% a un 14,69%. Cal, per això, distingir el cas concret de la demarcació de Barcelona, que passa d'un 8,65% a un 9,73%. Pàg. 63 i 99, IVIE "Capital Público en España"

⁶ Liquidació del sistema de finançament autonòmic del 2018. Generalitat de Catalunya. S'entén per finançament homogeni el que parteix de la mateixa aplicació fiscal per cada comunitat i descomptant el finançament de les competències no comuns de cada comunitat.

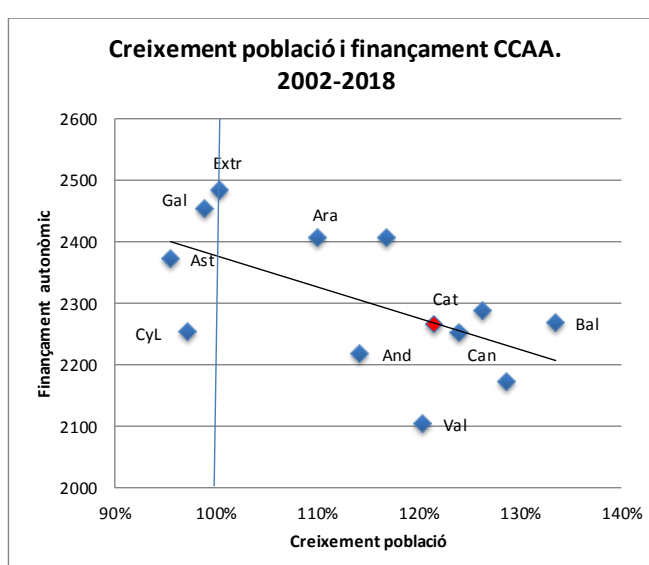
per habitant clarament superior al de la resta de comunitats, concretament un 220% del de la mitjana de la resta de territoris⁷.

Quant al fet que les comunitats de règim comú millor finançades, tret de Castella i Lleó, siguin les de menor creixement o fins i tot amb pèrdua de població-- Extremadura, Cantàbria, Astúries i Galícia--, ¿potser és a causa d'una mala ponderació de factors a la fórmula d'actualització del model, on l'estructura de la població pesa massa en relació amb la seva evolució, segons denuncia l'IVIE?

Agafant el finançament mitjà del període 2002-2018, que és el que analitza l'ECC, i el creixement poblacional del mateix període, al quadre/gràfic 9 es veu clarament com el finançament és significativament superior a les CCAA amb menor creixement demogràfic – dalt i a l'esquerra de la gràfica, probablement degut als factors correctors en el càlcul de la població ajustada del sistema de finançament de les comunitats de règim comú⁸.

Quadre/gràfic 9. Relació entre el finançament autonòmic i la variació de la població

	Var. Població (2002-2018)	Finançament mitjà 2002-2018 (€/hab. ajustat)
Andalucía	114,23%	2.218
Aragón	109,99%	2.406
Asturias	95,51%	2.372
Balears	133,50%	2.268
Canarias	123,97%	2.251
Cantabria	109,24%	
Castilla León	97,18%	2.253
Castilla L M	116,87%	2.408
Catalunya	121,37%	2.267
Com Valenciana	120,46%	2.104
Extremadura	100,32%	2.484
Galicia	98,90%	2.455
Madrid	126,37%	2.289
Murcia	128,64%	2.173
La Rioja	119,49%	

Gràfic sense Rioja i Cantàbria, amb un finançament exageradament alt respecte a la resta; de 2.625 i 2.739 €/habitant ajustat respectivament. S'exclouen les dues comunitats forals.

Font: ECC i INE

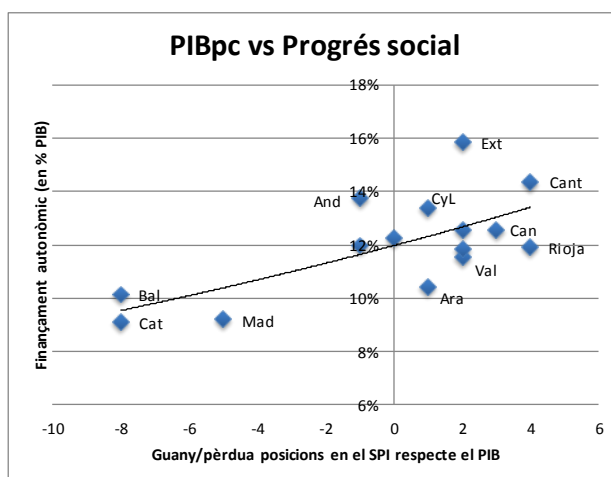
Allà on la població ha augmentat més, a més de rebre menys finançament ha calgut fer front a l'augment de capacitat dels serveis –més escoles i hospitals; mentre que allà on la població ha crescut poc o fins i tot ha minvat, tot el finançament rebut s'ha pogut dedicar a la provisió de serveis. I si afegim un major cost de la vida on hi ha hagut major pressió demogràfica, el resultat és d'una inequitat colossal; que es tradueix en un empitjorament del servei. En dona compte l'índex de progrés social (SPI), que la UE ha actualitzat amb dades 2018-2019 i que té en compte indicadors no monetaris de benestar social, com es manifesta en el quadre/gràfic 10.

⁷ Pg. 23 "Informe sobre la dimensión territorial de la actuación de las AAPP" Ministerio de Hacienda y Función Pública, Julio-2017. Correspón a la darrera publicació del *Sistema de Cuentas Públicas Territorilizadas*, dirigida per Ángel de la Fuente.

⁸ Els factors "población especialmente protegida", "mayores de 65 años", "superficie" i "dispersió" suposen un 48,9% de la ponderació total en el càlcul de la població "ajustada".

Quadre/gràfic 10. Relació entre el finançament autonòmic i el progrés social

	PIB	SPI	Dif	Model F
Andalusia	16	17	-1	13,8%
Aragó	5	4	1	10,4%
Astúries	11	9	2	12,5%
Balears	5	13	-8	10,2%
Canàries	14	11	3	12,5%
Cantàbria	9	5	4	14,4%
Castella Lleó	8	7	1	13,4%
Castella La Manx	15	16	-1	12,0%
Catalunya	4	12	-8	9,1%
Com. Valenciana	12	10	2	11,5%
Extremadura	17	15	2	15,8%
Galícia	10	8	2	11,8%
Madrid	1	6	-5	9,2%
Múrcia	13	13	0	12,3%
Rioja	7	3	4	11,9%
Navarra	3	2	1	Foral
País Basc	2	1	1	Foral

PIB = rànquing segons PIB per càpita. SPI = rànquing segons l'índex UE de progrés social. Dif = pèrdua o guanys de posicions entre el primer i el segon. Model F = finançament autonòmic rebut en % de PIB.

Font: Comissió Europea

La Rioja i Cantàbria, amb un sobrefinançament respecte de la resta, són les CCAA que guanyen més posicions; mentre que Catalunya i Balears, les pitjors finançades en termes relatius, en perden vuit i passen de la quarta i cinquena posició, en PIB per càpita, a la dotzena i tretzena posició en benestar social.

A la taula anterior s'expressen en % de PIB els diners rebuts amb el model de finançament autonòmic. Això permet veure la posició de contribuent --si el % és inferior a la mitjana- o receptor net --si és superior. Una posició que, sumada al saldo de la seguretat social i al de despeses i inversions de l'Estat, conformen el dèficit o superàvit fiscal global de cada CCAA. No és per casualitat que les tres comunitats amb un dèficit fiscal més elevat i les pitjor finançades en el sistema de finançament autonòmic són les que perden més posicions en SPI respecte de la posició que els correspondria per PIB/habitant. És a dir, l'infrafinançament té una repercussió molt clara en la qualitat dels serveis públics.

L'ECC ignora igualment el fet que les CCAA pitjor finançades s'han vist obligades a endeutar-se per poder garantir els serveis que tenen encomanats, com és el cas de Catalunya, País Valencià, Múrcia i les Balears; com també ignora si un menor endeutament ha estat el resultat de privatitzar serveis, com ha fet la comunitat de Madrid ⁹.

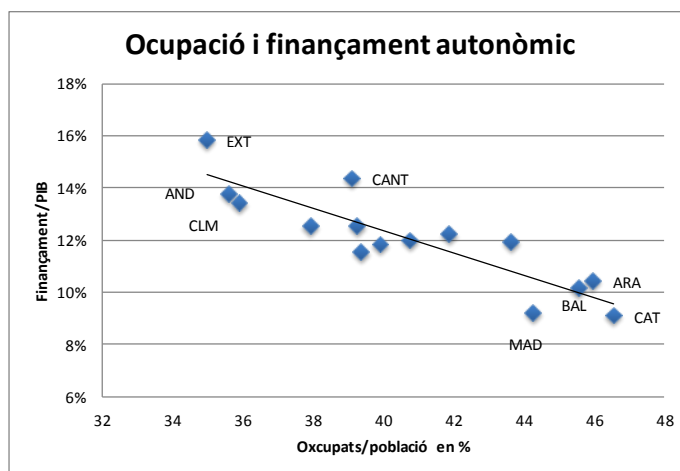
En tot cas, si el dèficit fiscal certament servís per reduir les disparitats regionals, tendria automàticament a zero. Però si no hi serveix, suposa una pèrdua significativa de benestar social que esdevé permanent. I a la vista de les dades --menys creixement, més finançament-- cal preguntar-se si el sistema no fa exactament el contrari. De fet, un finançament exterior que suposi recepció neta de recursos implica un plus de demanda interna que, si no s'aplica a augmentar la capacitat productiva, suposa pèrdua de competitivitat ja que implicarà una pressió a l'alça del salaris i, per tant, menor ocupació --amb increment d'atur i, tot seguit, amb l'expulsió de població.

⁹ La Comunitat de Madrid és la que apareix en primer lloc en l'índex de privatització de la sanitat segons l'informe "La privatización sanitaria de las comunidades autónomas (7º informe- 2020)" elaborat per la Federación de Asociaciones para la Defensa de la Sanidad Pública (FDASP) segons vuit indicadors representatius. De manera similar Madrid també és la CA amb menor percentatge d'alumnat escolaritzat en centres de titularitat pública (51% del total) i també amb major percentatge d'alumnat escolaritzat en centres privats no concertats (23%). Font: Ministerio de Educación "Sistema estatal de Indicadores de la Educación (2020)"

No és precisament això el que succeeix en aquestes CCAA millor finançades? Al quadre/gràfic 11 es mostra el finançament rebut en % de PIB i l'ocupació mitjana en el mateix període (2002-2018).

Quadre/gràfic 11. Relació entre la taxa d'ocupació i el finançament autonòmic

	% ocupats s/Població	% model finançament (en % PIB)
Andalusia	35,61	13,8%
Aragó	45,98	10,4%
Astúries	37,93	12,5%
Balears	45,56	10,2%
Canàries	39,26	12,5%
Cantàbria	39,11	14,4%
Castella Lleó	35,91	13,4%
Castella La Manx	40,76	12,0%
Catalunya	46,56	9,1%
Com. Valenciana	39,39	11,5%
Extremadura	35,00	15,8%
Galícia	39,93	11,8%
Madrid	44,27	9,2%
Múrcia	41,87	12,3%
Rioja	43,65	11,9%

Novament, sense Rioja i Cantàbria, amb un finançament anormalment alt. Correlació 0,9. Madrid sense commuters (EPA). Ocupació = ocupats/població en %. Les comunitats forals no apareixen pel seu particular règim de finançament.

Font: ECC i INE

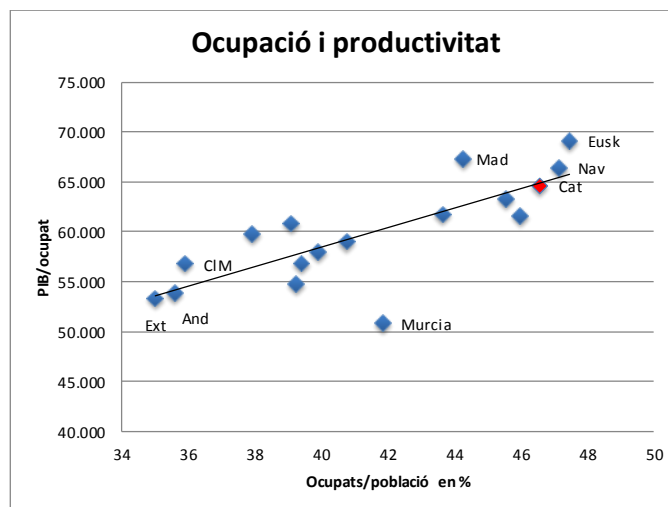
Podem comprovar que, en realitat, les transferències interregionals no són entre CCAA riques i pobres, sinó entre comunitats d'alta i baixa ocupació. També queda evident que aquestes transferències no han reduït el gap d'ocupació –ni en el període 2002-2018 que recull la taula ni abans. De tal manera que la qüestió és fins a quin punt aquestes transferències més aviat congelen o amplien el gap.

L'ocupació ve determinada per la confluència del nivell salarial amb la corba de productivitat. Per tant, allà on l'ocupació és més baixa es donen uns salaris massa alts en relació amb la seva capacitat productiva –és a dir, a les activitats amb una productivitat suficient per fer front al nivell salarial donat.

L'estat de les autonomies, amb l'establiment d'un SMI comú a totes les CCAA, l'equiparació salarial dels funcionaris i la negociació sindical d'abast estatal, determina un nivell salarial força homogeni que les transferències fiscals reforcen –pressionant a l'alça on més en reben. I un cop determinat el salari, l'ocupació relativa (i l'atur!) depèn de la productivitat (veure quadre/gràfic 12).

Quadre/gràfic 12. Relació entre la taxa d'ocupació i la productivitat del treball

Comunitat	% ocupats Població	PIB/ocupat
Madrid	44,27	67.367,6
País Basc	47,47	69.141,5
Navarra	47,16	66.412,9
Catalunya	46,56	64.621,4
Balears	45,56	63.274,5
Aragó	45,98	61.545,8
Rioja	43,65	61.779,6
Castella Lleó	40,76	58.987,3
Cantàbria	39,11	60.825,9
Galícia	39,93	58.005,3
Astúries	37,93	59.847,3
Com Valenciana	39,39	56.758,0
Canàries	39,26	54.727,7
Múrcia	41,87	50.821,3
Castella La Manxa	35,91	56.800,8
Andalusia	35,61	53.789,8
Extremadura	35,00	53.336,5

Correlació 0,8 (0,9 sense Múrcia).

Font: INE 2018

Si entre els països UE se seguís aquest ajust de l'ocupació segons la productivitat, n'hi hauria on tendria a zero. Si no passa és perquè el nivell salarial és diferent i adaptat a la productivitat de cada país. I quan a la UE es parla d'un SMI comú, es parla d'un % sobre la mitjana salarial de cada país; com a Espanya hauria de ser a escala regional.

Mirem, a tall d'exemple, el que passa a Portugal. Amb dades 2018, el % d'ocupats/població és del 45%, deu punts més que a Andalusia i Extremadura, malgrat que el seu producte per treballador és inferior: 46.200 euros a Portugal, enfront de més de 53 mil a Andalusia i Extremadura. Com és possible? Doncs perquè el cost salarial anual mitjà a Portugal és de 20.600 euros, mentre que a Andalusia és de 28.400 i a Extremadura, de 27.600.

És a dir: un 14,7% més de producte per treballador a Andalusia i Extremadura, però un 38% més de cost salarial a Andalusia o un 34% més a Extremadura. I és aquest cost salarial força superior, en termes relatius, el que explica la força inferior taxa d'ocupació. Al capdavall, allò que determina l'ocupació és la competitivitat; és a dir, el quocient salari/productivitat, i no la productivitat per si sola. Que a les CCAA la determini la productivitat és l'evidència d'un desajust salarial derivat de la seva relativa homogeneïtzació a escala estatal.

Certament, aconsellar una reducció de salaris en les CCAA esmentades no seria ben rebut per ningú. I tanmateix, suposant que s'ajustessin al model portuguès (44,7% del producte per treballador = 23.691), per assolir una ocupació equivalent del 45%, la massa salarial augmentaria en més d'un 10% a Extremadura i més d'un 7% a Andalusia.

L'alternativa passa per augmentar la productivitat. Tanmateix, els diners que reben les CCAA van a parar directament o indirecta a serveis de benestar social, que són els que gestionen les CCAA, amb poca incidència sobre la productivitat tret de l'educació, i en aquest cas a molt llarg termini. I pel que fa a inversions, amb major capacitat per impulsar la seva millora, depenen de l'Estat i aquest ja hem vist que fa anys que privilegia la capital; fins i tot quan finança infraestructures perifèriques amb un disseny radial!

En definitiva, Madrid creix, simplement perquè es queda el que hauria de repartir; i el model i finançament autonòmic minora el benestar social de les comunitats de més ocupació i no facilita augmentar-la allà on és més baixa.

Un disbarat amb un trist consol: a Itàlia passa igualment i a la Alemanya reunificada, quasi que també; l'equiparació del marc va enfonsar l'ocupació a l'Est i va caler la intervenció del seu constitucional per advertir que la igualació de finançament regional, amb independència dels seus recursos, no podia pas ser un objectiu ni ser imposat.

Per acabar, destacar que l'ECC fa comparacions entre CCAA segons despesa per àmbits – educació, sanitat..., fent servir el percentatge de PIB que hi destinen a cadascun, quan és evident que una comunitat que en total rep molt menys en % de PIB, n'haurà de destinar un percentatge també inferior a cadascun dels àmbits. Si serveix de res aquesta comparació seria per denunciar, precisament, el diferencial de finançament autonòmic.

De fet, un sistema equitatiu i eficient, no seria aquell que suposés rebre un mateix percentatge de PIB?

Per una banda, garantiria un benestar social equivalent. Per una altra, contribuiria a la reducció del gap d'ocupació i, per tant, a un creixement de PIB i població més harmònic. En altres paraules, contribuiria a fer possible una convergència de PIB per càpita via creixement i no, com ha passat en els darrers decennis, per la via de la concentració econòmica en una comunitat (Madrid) i el buidatge de la seva perifèria.

4. Conclusions

Ben al contrari del que conclou l'informe de la Cámara de Comercio de España y el Consejo General de Economistas, en els darrers 45 anys no hi ha hagut convergència econòmica regional sinó un procés de concentració imparable a la capital.

Un procés de concentració econòmica que un model de finançament injust i ineficient, lluny de revertir-lo, l'ha facilitat; per un costat, per la concentració de la inversió pública estatal a la capital del Regne, i, per un altre, per una equiparació salarial, reforçada amb transferències fiscals interregionals, que genera enormes diferencials d'ocupació.

I sí, certament hi ha hagut una certa equiparació de PIB per càpita, però pel mateix mecanisme que ho va fer durant el franquisme: per la desertització progressiva de les zones menys dinàmiques. Quelcom que no sembla pas motiu de celebració: ni pels que s'han vist obligats a marxar, ni pels que veuen minorar el seu benestar social per mantenir un model ineficient i injust.